КАМІНЯР СОЦІЯЛІЗМУ

В'пятнацяті роковини смерти Івана Франка.

Син коваля-селянина, інтелігент з вершин культури, поборник "робітницької спільности" й боротьби, художник, публіцист і вчений, доктор Іван Франко сам себе так означує:

Я син народа,
Що в гору йде, хоч був запертий в льох.
Мій поклик: праця, щастє і свобода,
Я хлопський син, пролог, не епілог.

Цей вислів про себе самого дає тільки напрям до усвідомлення соціяльної сути художньої творчости та громадської діяльности цього всебічного таланту і робітника. Конкретний зміст її вирисовується із сторінок життя революціонера з тюрмами й етапами, із сторінок його художньої творчости, з його політичних писань.

Свій творчий шлях почав Іван Франко на переломі суспільного життя Галичини, цього глухого закутка Европи. Тим відсталим відносинам, що лишилися від середньовіччя, що робили з "русинів" відну австрійському цісареві підпору монархізму й феодалізму, що 1848 р. допомагали контр-революції душити революцію, — цим відносинам приходив край. Переможена революція все ж залишила сяку-таку конституцію, що-правда, ця конституція віддала українську Східню Галичину, цеб-то українського селянина ("хлопа") під владу польської шляхти. Починається розвиток промислового капіталізму з усіма елементами доби початкового нагромадження: звичайне собі село Борислав і містечко Дрогобич стають за осередок нафтових промислів. Сюди пливуть дрібні й великі акули капіталізму, сюди ж суне маса окраденого й пролетаризованого селянського люду на заробітки. Гарячка, спекуляція, нагромадження капіталів, злидні і руїна обдертих мас — загальний подих капіталізму і вимог нового життя мусів повіяти і на болото галицького суспільного життя з його цехово-міщанською мораллю, з його прислужництвом до можновладців, з попівською у нім гегемонією.

Тиснуте злиднями і безземеллям селянство провадить масою процесів судову боротьбу, звичайно безнадійну, за ґрунти, за "ліси і пасовиська", захоплені поміщиками, боротьбу так чудесно описану в повістях і поемах Франкових. В містах зароджується робітничий рух, насамперед серед польських робітників у Львові.

На ґрунті цих нових вимог життя, нових течій і рухів виникає і серед "рутенського" суспільства група молоді з Франком і Павликом на чолі, що під впливом Драгоманових ідей ставить і національну справу на народню основу, на ґрунт демократії.

Арешт Франка в липні 1877 року разом з редакцією "Друга", дев'ять місяців тюрми, поставив Франка за межами цього суспільства. Налякане процесом цих "страшних змовців", соціялістів, що ще й того соціялізму не знали, міщанство поставило Франка під бойкот, його викинуто з "Просвіти", з ним невільно було зустрічатися так званим "порядним" людям.

Тут же не можна не навести кількох зразків Франкового чудесного соціялізму з симпатії, взятих із його "Дум пролетаря".

Ми ступаєм до бою нового
Не за царство тиранів, царів,
Не за церков, попів, ані бога,
Ні за панство неситих панів.
Наша ціль—людське щастя і воля,
Розум владний без віри основ,
І братерство велике, всесвітнє,
Вільна праця і вільна любов.
Треба твердо нам в бою стояти.
Не лякаться, що впав перший ряд,
Хоч по трупах наперед ступати,
Ні на крок не вертатися взад —

і закінчуючи пророцтво "царства божого" (лапки Франкові) на землі, він так його пояснює:

Не від бога те царство нам спаде,
Не святі його з неба знесуть,
Але власний наш розум посяде,
Сильна воля і спільний наш труд.
("Товаришам із тюрми").

Другим віршем ("На суді") Франко, звертаючись до суддів своїх і запитуючи їх про свою і товаришів своїх вину, кидає їм таке:

Скажіть виразно: "Люди ті —
Це зрадники. Вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Звалити наш суспільний лад".
Та й ще скажіть, за що хотять
Перетворити лад цілий?
За те, що паном в нім багач,
А гнесь слугою люд німий,
За те, що чесна праця в нім
Придавлена, понижена,
Хоч весь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона.
За те, що дармоїдство тут
З робучих рук ссе кров і піт;
За те, що тут з катедр, амбон
Ллесь темнота, не ясний світ,
За те, що ллесь мільйонів кров
По прихоті панів, царів;
За те, що люди людям тут
Кати, боги, раби, гірш псів.
А ще скажіть, як цей лад
Перевернути хочем ми?
Не зброєю, не силою
Огню, зліза і війни,
А правдою і працею,
Й наукою. А як війна
Кривава понадобиться
Не наша буде в тім вина.

Невмируща заслуга Франка для нас, для нашого суспільства в тім, що він свою творчість, своє життя поставив на службу трудящим масам, він перший поставив українську літературу на ґрунт нової кляси, нового героя ввів до неї.

... Не Баярд, борець непоборимий,
Не Дон-Жуан, жіночих серць побідник
Героєм наших днів, а продуцет, робітник.

В його повістях і оповіданнях цей продуцент-робітник, ще вчорашній хлібороб або вівчар, сьогодні закручений машиною капіталістичного визиску, від злиднів і темряви починає йти до клясової свідомости й приходить до потреби організації та боротьби проти власників. Капіталістичний тиск розбуджує його неповоротну мужицьку думку, підводить її до свідомости пролетаріяту.

Цікаво відзначити, що в усім перебігу робітничих і селянських змагань у творах Франка його робучі маси чинять самотужки, серед них немає інтелігентів-ватажків. Останні, коли й з'являються серед них, то це здебільшого мерзенні люди, кар'єристи, запроданці, що словами співчуття до кривд народніх мас продають їхні інтереси (адвокат-русин — "Ліси і пасовиська" та ін.). Або ж це дрібнота, що так їдко висміяв її Франко у вірші "Ідеалісти", де "під пнем перегнилим в болоті гнилому вертяться, клубляться дрібні червяки" і мріють снами про сонце ясне.

Ті сни свої черви складали в системи
З заключенням: "Так є найліпше, як є";
Читали промови, співали поеми
Про гарне, щасливе в болоті життє.
В тім люди той пень відвалили й поперли,
І дійснеє сонце вказалось з-за мли;
На сонце те глипнули черви й померли,
І, мручи, убійчеє світло кляли.

У цих рядках убійчий присуд над тою червивою інтелігенцією, що під гнилим пнем капіталізму розмазує свою фільософію — "усе дійсне є закон", та складає поеми про нарід, про "щасливе в болоті життє" для нього; а коли цей нарід попер той гнилий пень, то осліплена ясним світлом клене вона цього хама, що вчинив замах на "цивілізацію". Цей засуд тим більше має значіння, що вирік його найбільший інтелігент свого часу, який найбільше мріяв про утворення справжньої народньої інтелігенції, заявляючи з жалем, що "у нас нема інтелігенції".

Франко був один із основоположників робітничого руху в Галичині, він був тим каменярем, що закладав перші цеглини у підмурок клясової свідомости робітництва, його соціялізм творив перші щаблі до піднесення вгору робітничого руху. Його поезії, його оповідання будили клясову ненависть у робітників, давали їм надхнення до боротьби; його революційні пісні були гимнами для мас. І от лівий фланг Франкового робучого народу — пролетаріят — зімкнутою колоною пішов уперед, у своїй соціялістичній свідомості ставав він на ґрунт марксизму. Рух пішов наперед, Франко залишився.

Клясові антаґонізми (протиріччя) і клясова боротьба на ґрунті капіталізму неминуче доходить до такої гостроти, що не лишають місця в суспільному житті для людей з "вселюдською" інтелігенською, з "етичним" гуманізмом та "щиро-людським" соціялізмом.

Таким людям високого "духу", що не можуть примиритися з потребою єдности й дисципліни для успіху боротьби, вбачаючи в цім деспотизм, бюрократизм і всі страхіття, жахаючись неминучости клясової війни, — таким людям не лишається більш нічого, як піти геть від бурь суспільної боротьби і в тиші академічних кабінетів шукати пластирів на недуги людськости, поки тимчасом самі люди ножем революції не зроблять зайвими усякі пластирі та навернуть і цих самотників духу до визнання рації й гуманности за тим ножем.

Таким шляхом пішов й Іван Франко: від боротьби і творчости на службі робітничо-селянської суспільности до науково-кабінетної роботи в останні роки життя свого.

Самотній, скалічений фізично й морально, замучений суспільством багатих, "чесних" і "порядних" людей, від них свого часу проскрибований (вигнаний), приходить наш поет до сумного висновку: "Війну з життям програв я, любі діти".

Під рев гармат світової бійки, покинутий всіма, знаходить "тиху" смерть цей каменяр.

А. Річицький.

ПЕРШЕ ТРАВНЯ НА ЗЕМЛЯХ ЗАХІДНЬОЇ УКРАЇНИ

У Львові і на провінції перевела поліція багато арештувань, при чому конфіскувано прапори, транспаренти і летючки.

Переведено ревізії в редакціях газет "Сель-Роб", "Сила", "Наша Земля", журналів "Вікна", "Нові Шляхи" і у видавн. "Книжка". Кромі цього було багато ревізій у поодиноких осіб.

В часі відкриття соціял-фашистських зборів на площі Гоєвського комуністи розкинули масу летючок. Поліція при допомозі пепеесяцько-уеседівської та бундівської міліції кількох комуністів арештувала.

Біля 12-ої години на гетьманських валах розвинули комуністи прапор при виголошуванні промови та розкидуванні летючок в українській мові.

В Станиславові й околиці перевела поліція масові ревізії й арештування. Арештовано 7-ох сельробівців в часі конференції в справі першотравневих демонстрацій.

Перед 1-им травня застрайкували деякі робітники, заняті при маґістратських дорогових роботах в Станиславові. Страйкуючим знижено заробітню платню на 50 процент.

Демонстрації в місті Станиславові й околиці поліція зліквідувала, при чому арештувала багатьох за поширювання летючок КПЗУ.

В Ліску й Постолові розігнала поліція сельробівські походи, що йшли з прапорами й транспарентами до Сянока.

В нафтовій кітлині **Дрогобича** й **Борислава** замітно посилилася перед 1-им травня комуністична акція. Переведено масові ревізії. Найдено кількадесять тисяч примірників комуністичного "Прапору" та "Касарня", що призначена особливо для війська. Багатьох арештовано, в тому вже четвертого з ряду ученика дрогоб. гімназії Лянгсмана.

Ніччу перед 1-им травня поперетинано телефонічні дроти між Бориславом і Трускавцем.

В МАНЕВИЧАХ 2-ОХ ВБИТО, КІЛЬКОХ РАНЕНО.

В селі Маневичах, ковельського повіту відбулася багатотисячно першотравнева демонстрація — як подають польські газети — сельробівців. Коли зібрані рушили походом, заступила їм дорогу поліція. У відповідь посипалися в сторону поліції стріли й каміння. Трьох поліцаїв ранено. Поліція стріляла. Вбито на місці Миколу Ольховича і Фабіяна Ковальчука. Інші розбігалися по дооколичних лісах.

МАСОВІ АРЕШТИ НА ВОЛИНІ.

На Волині мали місце перед 1-им травня масові арешти. З кожного майже села арештовано по кільканацять або й кількадесять осіб. До Луцька йшов чисельний першотравневий похід з району Підлозці. Боремельська й торговицька поліція окружила учасників походу і перетримала їх до вечера.

В такий спосіб зліквідувала поліція й інші демонстраційні походи, що йшли до Луцька.

В Ковельщині в Голобах, ковельського пов. сельробівці ставили опір поліції і стріляли. Поліція демонстрантів розігнала. На диверсійний характер сельробівських виступів в ковельськім повіті вказує поперетинання телефонічних ліній між поліційними постерунками, щоб відібрати поліції звязок з тереном подій. З-поміж поліції кільканацятьох тяжко і менше ранено".

МАСОВІ АРЕШТУВАННЯ В СТАРОСАМБІРЩИНІ.

В багатьох селах Старосамбірщини перевела поліція масові першотравневі арештування. По селах повівали прапори й транспаренти. До Старого Самбора нікого зі сіл не впускали. Саме містечко було обсаджене кількома десятками поліції та двома сотнями "стшельців".

Деяким частинам сільських походів вдалося продертися до міста, але там їх поліція розігнала, при чому кількох арештувала. Між іншими арештувано гімназійного ученика Шемердяка.

В селі Тисовиця відбулася перш-травнева демонстрація, в якій взяла участь, разом з іншими вся шкільна молодь, що несла багато транспарентів й червоних прапорчиків.

Дня 2-го травня з села Стрільбичі йшла молодь до Ст. Самбора до військової бранки-асентерунку. У місто увійшли вони при співі "Інтернаціоналу". Їх окружила поліція і, замість перед асентерунковку комісію, — завела всіх до тюрми.

ПЕРШИЙ ТРАВНЯ В БРОДАХ.

Помимо заборони староства на відбуття походу та віча, селяни від-довіта тягнулись до міста. За активними працівниками поліція від двох день робила пошукування. В Бродах до зборів й демонстрації не допущено.

1-ИЙ ТРАВЕНЬ — ЗДОЛБУНІВ.

Місто **Остріг.** Робітництво м. Острога та селянство з дооколичних сіл зібралося помимо заборони о год. 12-ій рано на першотравневе віче.

Такі демонстрації відійшли в напрямі Курганів і Границі — по дорозі вдалось значному відділові поліції розігнати демонстрантів.

Арештовано 6 товаришів, яких скоро звільнено.

ПЕРШОТРАВНЕВУ ДЕМОНСТРАЦІЮ В САМБОРІ РОЗІГНАНО.

До Самбора ранком 1-го травня йшли з дооколичних сіл селянські демонстраційні походи, щоб у місті приняти участь в вічу та демонстрації. Деякі походи поліція розігнала вже по дорозі інші аж у самому місті. — До віча і демонстрації не допущено.

Соціял-фашисти (ППС) в Познані відказалися від першотравневих демонстрацій, подаючи причину: "тяжке положення і велике число безробітних". (!). Коротко й ясно! Яскравішого доказу страху перед безробітними пепесяцькі служаки фашизму не могли хіба дати.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО НЕГАЙНІ ЗАВДАННЯ В АҐРАРНІЙ ПРАЦІ

(Продовження)

Коли незаможні фармері є "природними союзниками" революційного пролетаріяту і можуть добитися волі тільки під проводом робітників, то рільний пролетаріят є вістрям бойової клясової боротьби на фармах. Ці робітники в Канаді ріжняться щодо часу і місця так числом як і часом заняття. Їх дуже тяжко зорґанізувати зогляду на розкинений характер заняття; все ж таки муситься знайти способи побороти ці великі труднощі й змобілізувати рільний пролетаріят до боротьби довкола ВЮЛ. Їх можна тільки досягнути і зорґанізувати тримаючи око на місцевих обставинах і недомаганнях. Величезна маса незаможніх фармерів наймає незначну кількість праці; багато з них самі стають рільними робітниками на певні періоди року, особливо в околицях мішаного господарства (північна Манітоба, Онтеріо, Квебек і т. ін.). Клясова боротьба рільного пролетаріяту буде звернена проти багатшої кляси фармерів, фармерської буржуазії. Проти неї власне буде звернена ця боротьба за кращі умовини рільного пролетаріяту. На основі статистики домініяльного уряду рільні робітники є найнище плачені в країні і їхні умовини праці є жалюгідні. Вже сама ця причина дає можливість для цілої низки конкретних домагань, які зрушать їх до потреби боротьби і поможуть зцементувати клясовий союз з масами незаможніх фармерів.

3. Наша партія, спільно з своїми зростаючими завданнями на всіх фронтах, мусить від тепер взятися серйозно до питання розгорнень клясових боїв в рільництві. Наші недостачі на цьому полі є такі наглядні, як і у всякій іншій праці партії. Партія не встановила машинерії до провадження постійної праці між фармерами і до цего часу оставила ці завдання будь-кому, що припадково був цим зацікавлений. Орґанізація партії між фармерами була цілковито занедбана. Справи лінії і тактики дуже рідко коли були взяті під глибоку політичну увагу, наслідком чого поповнено багато помилок в нашій праці провідними товаришами між фармерами (плян полагодження довгів і т. ін.). До цего часу наша праця була цілковито присвячена на західні провінції, коли праці в інших частинах країни, не говорячи про працю між французько-канадійськими фармерами, навіть не пробовано. Ця "західна орієнтація" є, здається, найсерйознішою помилкою в нашій аґрарній праці. "Форов", помимо своїх багатьох недостач здобув собі місце між фармерами без майже ніякої допомоги від партії. Ціла партія, як така, занедбала цю ґазету й тому вона видавалася нерегулярно, а це було наслідком, що ґазета дістала меншу підтримку, як була б вона дістала тоді, коли б її видавано регулярно. "Фармерське Життя" все ще таки остає ґазетою переповненою такими некомуністичними й опортуністичними теоріями, як поняття, що "обмеження кредиту" є причиною теперішної аґрарної кризи. Політичне Бюро Партії, як також і Дистріктове Бюро ніколи не присвятили часу на дискусію аґрарних питань і на працю партії між фармерами. Характеристичним є те, що Начерк Аґрарної Програми, хоч написаний тому кілька місяців, ніколи не був серйозно дискутований партією; дискусія начерку у "Воркерові" після того, як він був надрукований, була незначна. Результатом було це, що ми не могли пізнати серйозних помилок і слабостей в начерку програми, аж доки на це не звернув увагу Сельінтерн.

Ці помилки і слабости включали декілька фальшивих негайних домагань, академічний підхід до питання, і деяку неясність в теоретичних точках. Остаточна критика Сельінтерну поможе зробити поновний начерк програми і в цій цілі треба буде вибрати програмовий комітет, що в якнайкоротшім часі докінчить свої завдання.

"Фармерський Чартер", що його принято західними конференціями лівого крила, треба буде поправити і змінити відповідно до критики Сельінтерну. Думку про Фармерс Реліф Бил (законопроєкт про допомогу фармерам) треба використати й вжити її в цілі аґітації за допомогою в такий спосіб, як вживається законопроєкт Воркерс Юніті Ліґ про державне соціяльне забезпечення від безробіття. Якщо не видвигнеться правильні негайні домагання, то існує велика небезпека, що Ліґа Фармерської Єдности заснітиться сміттям дрібнобуржуазного опортунізму, який існує між фармерами. Рівночасно ми мусимо уважати, щоб звертати увагу на домагання самих фармерів і щоб наші пропозиції були приняті, як результат нашого проводу і мусимо оминати всяких механічних принять.

4. Можна зауважити деякі успіхи помимо цих серйозних недостач. Надрукування Начерку Програми, помимо її багатьох недостач, помогло вияснити ситуацію для партії. Скоре загострення кризи в 1930 р. примусило Політбюро застановитися над потребою зробити щось в справі обєднаного революційного руху між фармерами. В тій цілі скликано до Саскатуну в жовтні 1930 р. партійну аґрарну конференцію, щоб дійти до більшої ідеольоґічної ясности і щоб пустити в рух бойовий фармерський рух на заході. Конференція, помимо своїх недостач, осягнула свої завдання і в результаті відбулися в грудні 1930 р. чотири конференції лівого крила, на яких було поверх 500 делеґатів від незаможних фармерів. Конференції були дійсним висловом масового невдоволення й бажання бойового проводу; це найкраще виявилося у відкиненні таких фальшивих "лівих" елементів, як МекНемі і Вил'ямс. Ці конференції виявили також, що партія грубо недоцінювала можливість праці між фармерами і що такі сентименти, які були висловлені на партійній аґрарній конференції, як "нічого не можна зробити", були ясним доказом правого опортунізму. Від часу конференцій, Фармерс Юніті Ліґ, що створилася в наслідок тих конференцій і яка опирається на дистріктових і льокальних комітетах акції, стрінулася з великим відгуком з боку незаможніх фармерів. Хоч машинерія до орґанізування Ліґи є дуже слабенька, з огляду на брак сил, то в багатьох місцевостях постали комітети Ліґи і промовці Ліґи відбули великі фармерські мітінги. Орґанізування Ліґи, оперте на бойовій основі і на програмі негайних домагань, обчислених на зрушення незаможніх фармерів до боротьби, зазначує дійсний успіх і є початком руху, що мусить бути орґанізований по цілій країні.

5. Партія мусить дати провід Лідзі Фармерської Єдности і через переконання членів фармерів мусить почати дійсну кампанію за звільнення бідняцьких фармерів від впливу реакційних фармерських орґанізацій і від капіталістичного пулу. З огляду на непролетарську природу фармерів, вони з особливістю піддаються реакційним впливам буржуазних шарлатанів і реформістів і дуже часто попирають такі пляни, як грошева реформа, "відділення" від сходу, утопійний кооперативний рух і т. ін. Що наша партія не була цілковито вільна від цих впливів, це можна бачити в підтримці, яку "Фармерське Життя" давало утопійним кооперативним видумкам.

(Далі буде.)

У Берліні викрито білогвардійську зграю фабрикантів фалшивих радянських векслів.

Поліція арештувала 4-ох членів білогвардійської банди фалшивників радянських векслів при спробі продати 7 фалшивих векслів берлінського торгпредства на суму 82 тисячі доларів. Ці векслі, як вияснила поліція, є підробленими копіями векслів, що їх видало торгпредство. В звязку з цим, арештовано 4 російських еміґрантів, які на думку поліції є, мабуть членами міжнародньої банди, що намагається систематично розповсюдити підроблені радянські векслі. За повідомленнями поліції арештовані мали намір, якщо їм пощастило б, продати успішно ці 7 векслів, випустити в майбутньому на ринок радянські фалшиві векслі на суму 5 мільйонів доларів.

РОСТУТЬ ЛАВИ КПН.

Протягом квітня у Приморській области до німецької компартії вступило 1,570 нових членів, з них близько 100 перейшли з соціял-демократичної партії і партії фашистів.